A ’McIntosh’ alma Michigan-i esete

Avagy a *betegségellenálóság* mint szempont a fajtanemesítéstől a köztermesztésbe vezető úton

Dr. Vajna László
NAIK, Gyümölcstermesztési Kutatóintézet, Budatétény

Jól ismert dolog: szabályozott, olykor pedig spontán módon ható mechanizmusok működnek a *fogyasztó – piac – fajtanemesítés – fajtaminősítés – köztermesztés* egymással összefüggő, egymásra ható történéseinek folyamatában. A kérdés az, hogy a folyamat során a visszacsatolások pozitív jellegűek-e, és a láncolat végső eredője mit mutat. A folyamat „működését” leegyszerűsítve, a következők történnek:

- **Fogyasztóban** a hagyományok, ízlések és a piac gerjesztette újabb igények nyomán elvárások fogalmazódnak meg a gyümölcsre íz, forma, szín, eltarthatóság, koraiság, stb. tekintetében.
- **Piac** közvetíti az igényeket, az új elvárásokat, részben pedig visszahat a fogyasztói ízlések alakulására. Ez a közvetítő hatás jelentkezik a nemesítésnél.
- **Nemesítés** a jelentkező igényeket saját szakmai szempontjaival, megfontolásaival kiegészítve fajtajelölteket állít elő. A fajtajelölt bekerül a **minősítési rendszerbe**, és annak szabályai szerint minősítést kap.
- A minősített fajta **tömegszaporítása** megkezdődik, a termesztők pedig, feltételezvén vagy felismervén a fajtában rejlő üzleti lehetőséget, **új ültetvényeket létesítenek**.

Ha a fenti láncolat jól működik – érvényesül a pozitív visszacsatolás elve – az eredmény kedvező: siker a piacnak, a termesztőnek, a nemesítésnek, és végső soron a fogyasztó igénye érvényesül az új fajtában.

De, – és itt jön az, amiért írok erről – néha, nem tudni milyen gyakorisággal, egy fontos szempont kimarad a folyamatból, ami bajt, veszteséget okozhat, sőt, oda vezethet, hogy a sok munkával előállított fajta jelentőségét veszíti, esetleg kiszorul a köztermesztésből. Ennek oka lehet az, hogy a nemesítés és a fajtaminősítés során figyelmen kívül marad például az *ellenállóság egyes gombák okozta betegségekkel szemben*. Miért történhet ez? Oka lehet például az, hogy *a minősítés folyamata lerövidül*. Tudott, hogy a gyümölcsfák esetében több

év kell ahhoz, hogy termőre fordult fákat nyerjenek, és sokoldalúan vizsgálják tulajdonságaikat. A piac, az üzleti érdek nyomása oda vezethet, hogy túl gyorsan juthatnak el fajták a nemesítésből a faiskolákba és onnan a termesztésbe. Ilyen esetben a fajta a köztermesztésben kapja meg a „*teljes körű minősítést*", ily módon a tesztelés „élesben" történik. Ez pedig – mint ismert – veszteségeket okozhat.

A probléma, ami írásra késztetett: egy tájékoztató anyag a Michigan State University (USA) Növénykórtani Tanszékén folytatott vizsgálatokról. Ebben a szerzők: *George Sundin, Amy Irish-Brown,* and *Tyre Proffer* (Michigan State University Extension, Department of Plant Pathology, August 24, 2010) olyan esetről számolnak be, amely valóságos példája az általam felvetett kérdésnek. Írásuk a nagyhírű, nálunk is ismert *McIntosh* almafajta újabb és újabb fajtaváltozatairól szól, amelyek – úgy tűnik – *lerövidített úton jutottak el a nemesítéstől a faiskolákon át a termesztésbe.* Az ültetvényekben pedig kiderült, hogy súlyos betegség lépett fel rajtuk. A fákon leromlás tünetei mutatkoztak, a fás részeken kéregnekrózis, elhalás volt tapasztalható. A kárvallottak a termesztők. A vizsgálatok *Botryosphaeria obtusa*, *Botryosphaeria dothidea*, *Cryptosporiopsis curvispora*, *Leucostoma*, *Alternaria* és *Nectria cinnabarina* gombákat mutattak ki.

A szerzők az okot illetően az alábbiakat írják: *"The first observation is that symptoms are expressed on newer cultivars of McIntosh – cultivars that have had very little field testing prior to release by nurseries. Our current apple marketing system demands new and improved varieties all the time. New cultivars go from discovery to nursery propagation very quickly. In this accelerated system, growers assume all the risk when planting new apple cultivars with little or no research on possible novel cultivar-specific problems being done prior to field planting."*

A részletek iránt érdeklődők figyelmébe ajánlom a szerzők írását, amely elérhető az alábbi címen:
http://msue.anr.msu.edu/news/dieback_issues_in_mcintosh_cultivars_in_michigan, és *George Sundin* videó-előadását: https://www.youtube.com/watch?v=dsF6YwXC_Ok címen.

Hasonló esetek előfordulhatnak bárhol a világon, nálunk is. Fontos, hogy a nemesítők fajtajelöltjeiket sokoldalúan teszteljék, és ne a termesztésben derüljenek ki a fajta bizonyos, nemkívánatos tulajdonságai. Ez vonatkozhat a más földrajzi térségekben nemesített és minősített fajták hazai adaptációs vizsgálatára is, hiszen, mint már sokszor igazolódott, a külhonban nemesített fajta előállítása és minősítése során nem feltétlenül szempontok a Kárpát-medence sajátos, sőt bizonyos mértékben különös klimatikus- és talajadottságai.

Szükséges megjegyezni, hogy az új fajták, hibridek előállításánál képtelenség lenne a jelöltet valamennyi ismert kórokozóval szembeni ellenállóságra vizsgálni, tesztelni. A kórokozók körének meghatározásában, amelyekre az ellenállóság minősítésének szükséges és fontos kiterjedni, a növénykórtani és járványtani ismertek szempontjainak kell érvényesülni. Ehhez a nemesítő és a növénypatológus szoros együttműködésére van szükség a nemesítés során.

2014. május 22.

Dr. Vajna László